

“L'obertura de fosses comunes va quedar aturada amb la sortida d'ERC de l'anterior govern”

Josep Arimany (Vic, 1959) va ser, com a director de l'Institut de Medicina Legal de Catalunya, responsable de l'obertura d'una fossa comuna al municipi de Prats de Lluçanès (Osona), on hi havia enterrat un grup de persones desaparegudes durant la Guerra Civil. Aquesta obertura fou una prova pilot que el Govern de la Generalitat de Catalunya va efectuar, d'acord amb una moció del Parlament, per tal d'establir un protocol d'actuació.

Trenta anys després de la recuperació de la democràcia encara hi ha persones, víctimes de la Guerra Civil i del franquisme, desaparegudes i enterrades en fosses comunes. Per què es triga tant a resoldre aquesta qüestió?

—És un tema delicat. En algunes zones, sobretot en pobles petits, les ferides no han cicatritzat del tot. L'administració, en aquest sentit, des que va acabar la dictadura, ha procurat no ferir sensibilitats. Es tracta d'un tema que s'ha d'abordar partint de la complexitat; no de qualsevol manera, sinó aplicant una acurada metodologia científica i no per interessos polítics.

—Durant la dictadura, però, es van obrir algunes fosses on hi havia soldats del bàndol franquista...

—Sí. Se'n van obrir algunes. El règim tenia interès polític per honorar les seves víctimes. A Catalunya, però, des de la fi de la dictadura fins ara no se n'ha obert cap. A diferència del País Basc, on fa anys es van obrir una sèrie de fosses per iniciativa política, aquí no hi havia interès per fer-ho.

—Per què alguns ajuntaments s'han

oposat a l'obertura de fosses comunes dins del seu terme municipal?

—Hi ha ajuntaments favorables a obrir-les i altres que no. N'hi ha que prefereixen evitar que al poble s'obrin antics recels.

—Són d'algun partit polític concret aquests ajuntaments que en són contraris?

—Més que un perfil polític determinat el que tenen en comú els ajuntaments que són contraris a l'obertura de fosses és la voluntat d'evitar ferir sensibilitats i de procurar que no hi hagi enfrontaments dins el poble.

—En alguns casos són els familiars els que no volen que es remogui el passat...

—La prova pilot que vam portar a terme a Prats de Lluçanès el 2004 es va poder fer gràcies a la informació que ens va facilitar un familiar d'una de les víctimes. En principi, els familiars que saben que tenen una persona en una fossa comuna no hi posen impediment, ja que volen que els difunts rebin un enterrament digne. Em consta, però, que a vegades hi ha familiars que no volen que es toqui res. Prefereixen, per qües-

tions personals, que les restes dels desapareguts es quedin on són.

—Quins són els requisits que calen per obrir una fossa comuna?

—Cal l'autorització de la Comissió Interdepartamental sobre Localització de Fosses de la Generalitat, també del Departament de Cultura, ja que es consideren patrimoni arqueològic; també cal l'autorització del municipi, del propietari del terreny, si s'escau, i la dels familiars. També cal una autorització judicial per moure les restes òssies.

—Un procediment complex, certament. Quines són les principals dificultats amb què topen els investigadors?

—El més important és que hi hagi un treball previ de recerca per trobar el lloc exacte on és situada la fossa. Això s'aconsegueix gràcies al testimoni de persones que puguin recordar-ho i donar detalls. En aquest sentit, la Comissió Interdepartamental és oberta a la gent que pugui donar informació sobre la localització de fosses. A banda del testimoni de les persones també és important recopilar dades sobre els possibles desapareguts, sobretot en els registres civil i episcopal. Per a l'estudi d'identificació és molt important el consentiment de la família, ja que cal comparar l'ADN. Per aquest motiu, sense saber amb exactitud la identitat de les persones enterrades l'obertura d'una fossa no és viable.

—Hi ha molts desapareguts que ningú no reclama...

—Exacte. En moltes de les fosses de Catalunya hi ha soldats enterrats que van caure quan l'exèrcit republicà es replegava i que eren estrangers o d'altres llocs de l'estat. Els familiars no els reclamen perquè ni tan sols ho saben. En aquests casos és millor no malgastar recursos, ja que sense els familiars és impossible identificar els cossos, i és preferible dignificar el lloc amb alguna mena de placa o monòlit.

—Quantes fosses comunes és calcula que hi pot haver a Catalunya?

—A Catalunya hi ha confirmades un total de 115 fosses, de les quals 83 són dins de cementiris. A banda d'aquestes, hi ha unes altres 42 fosses probables.

—Hi ha a Catalunya algun cas semblant al del cementiri de València, tant pel que fa l'elevat nombre de persones enterrades com al fet que part de la fossa hagi estat destruïda per obres d'ampliació?

—A Catalunya no hi ha cap cas comparable al de València. Al cementiri de Motcada i Reixac, per exemple, hi ha una fossa amb 600 o 700 persones enterrades, víctimes de la persecució dels grups d'incontrolats a l'inici de la guerra. També hi ha la del fossar de la Pedrera, a Montjuïc, on hi ha milers de cossos de víctimes dels dos bàndols. No em consta, però, que s'hagi destruït cap fossa.

—La Generalitat de Catalunya havia de presentar un protocol per a regular l'obertura de les fosses. En quina situació es troba en aquest moment?

—L'obertura de les fosses comunes de persones desaparegudes durant la Guerra Civil i el franquisme va ser una qüestió que va impulsar el president de la Comissió Interdepartamental, Apel·les Carod. Aquesta comissió tenia previst engegar un protocol d'actuació, però amb la sortida d'ERC de l'anterior govern de la Generalitat tot va quedar aturat. La continuació de l'obertura de fosses dependrà ara del que faci el nou govern. A nivell estatal també hi ha pendent un real decret de regulació de tot el procediment.

—És imprescindible aquest protocol per continuar amb la investigació de les fosses comunes?

—Sí, seria molt interessant que es des-

"A Catalunya no hi ha cap cas comparable al del Cementiri de València"

envolupés per tal de regular l'actuació. El protocol hauria de regular també la qüestió econòmica i deixar clar si són els familiars els que han de pagar les despeses de l'exhumació o si els governs poden concedir subvencions.

—La qüestió econòmica és un impediment a l'hora d'obrir una fossa?

—És un impediment important, ja que les proves d'ADN són costoses, sobretot si s'obren fosses on hi ha milers de persones.

—Què hauria d'incorporar la llei de la memòria històrica que es preveu que es discuteixi properament al Congrés de Diputats en relació a la recerca de persones desaparegudes?

—El fet que es desenvolupi una llei és important. Ara bé, al meu parer, aquesta llei, pel que fa a les fosses, no hauria d'estar subjecta a interessos polítics, sinó metodològics i científics. No es poden obrir fosses de qualsevol manera, cal que hi hagi totes les condicions, ja que les despeses són molt elevades.

Xevi Camprubí